

CRONOLOGIA DE LES ILLES BALEARS DEL SEGLE XX
La Guerra Civil Espanyola 1936-1939

1936

Gener

- La Unió de Dretes esdevingué Acció Popular Agrària, i en fou elegit president Lluís Zaforteza.

Febrer

- Aparegué Cultura Social, òrgan de la Federació Obrera de la Indústria Hotelera de les Balears.
- Manuel Goded i Llopis fou nomenat per segona vegada com a comandant general de les Balears.

Dia 16

- En les eleccions a Corts que es realitzaren, el triomf correspongué a la coalició de dretes amb un total de 91.723 vots que els hi varen permetre aconseguir el 7 escons en litigi contra els 58.597 vots que va obtenir la coalició d'esquerres.

Marc

- L'Associació per a la Cultura de Mallorca cursà una petició al ministre d'Instrucció Pública demanant que s'estengués a les Balears el decret de bilingüisme escolar dictat a Catalunya el 1931.

Dia 8

- Celebració a Palma de la primera Diada de la dona antifeixista, amb parlaments d'Antònia Pascual i Aurora Picornell.

Dia 14

- Celebració d'un Ple regional de la Federació Balear del PCE celebrat a Palma on s'analitzà la problemàtica del camp mallorquí.

Abril

Dia 18

- III Congrés de la Federació Socialista Balear caracteritzat per un violent atac dels seguidors de Largo Caballero al prietista Jaume Garcia.

Dia 27

- En les eleccions a comissaris, Francesc Carreras Reure i Bernat Jofre Roca, d'Esquerra Republicana, aconseguiren 61.477 i 60.319 vots respectivament; Antoni Amer Llodrà, d'Unió Republicana va obtenir 59.855 vots; Antoni Gomila Pons, del Partit Socialista, aconseguí 58.411 vots; Andreu Sureda Nicolau, del Partit Comunista va obtenir 8.095 i Docmael López Palop, d'Unió republicana, 7.424 vots.

Maig

Dia 11

- Després de la seva fuga d'Alcalà d'Henares i el seu exili obligat a París, Joan March Ordines retornà a Mallorca.

Dia 30

- Inici del Congrés Extraordinari de la Federació Socialista Balear, en el que els seguidors d'Indalecio Prieto aconseguiren tornar a controlar la directiva de la Federació.

Juny

Dia 5

- En reunió conjunta el dia anterior, els executius de la UGT i de la CNT decretaren per al dia següent una vaga general. La manifestació demanà al Governador Civil la clausura dels locals i de la premsa de dretes, a més de l'empresonament de tots els líders feixistes de l'illa, davant la clara provocació de la Falange.

- El resultat d'aquesta va ser violents atacs per part d'extremistes d'esquerra contra les esglésies de Sant Jaume i Santa Fe, assalts als locals del Centro Tradicionalista, d'Acción Popular i de Renovación Española, com a rèplica als fets del dia anterior.

Juliol

Dia 9

- Nomenat nou Governador Civil de Balears l'escriptor Antonio Espina García.

Dia 17

- Amb motiu de l'assassinat de Calvo Sotelo, la delegació mallorquina de Renovación Española organitzà unes honres fúnebres en la basílica de Sant Francesc.

Dia 19

- Proclamació de l'Estat de Guerra pel qual el general Manuel Goded, comandant general de les Balears, assumia el poder a Mallorca, tot i que Menorca quedava en mans dels republicans. Algunes resistències. Destituïdes les autoritats republicanes a Mallorca, Eivissa i Formentera. Organització de les Milícies Ciutadanes i de Falange. Repressió. Control de l'exèrcit. Anada de Goded a Barcelona per exercir el comandament a on seria detingut i posteriorment condemnat a mort i afusellat.

Dia 30

- Constitució del nou Ajuntament de Palma. A la sessió s'anomenà nou comandant a Zaforteza Mussoles.

Agost

Dia 1

- Tropes procedents de Menorca ocuparen Cabrera provocant una forta inquietud entre els caps mallorquins.

Dia 3

- Menorca, en poder de la República, experimentà una forta repressió esquerrana contra els seguidors del cop d'Estat. Oficials de l'Exèrcit i de l'Armada foren tancats a la fortalesa de La Mola, on foren assassinats centenars de milicians.

Dia 7-9

- Els republicans procedents de València i Barcelona amb el comandament d'Uribarri i Bayo ocuparen Eivissa i Formentera sense cap dificultat, tot i que un mes després, el 19 de setembre, els nacionals la recuperaren.
- Repressió.

Dia 10

- Les organitzacions sindicals, reafirmades pel Comitè Antifeixista, decidiren reduir la jornada laboral a quaranta hores setmanals, aboliment del treball a escarada i aprovació de les bases laborals encara no resoltes.

Dia 16

- Desembarco de les tropes republicanes comandades per Bayo entre Porto Cristo i Punta de n'Amer, havent-se obligats a retirar-se el dia 4 de setembre.

Dia 17

- Operacions militars.

Dia 26

- S'anuncià que els patrons que demanessin obrers només ho podrien fer a través de les oficines de col·locació existents a les organitzacions sindicals que cooperaven en la defensa de la república.

Dia 30

- Destituït el coronel Ramos Unamuno i reemplaçat pel tinent coronel García Ruiz.

Setembre

- Els italians varen prendre posicions a Mallorca des de finals d'agost, aconseguint d'aquesta manera una base aèria important i col·laborant a la contraofensiva. Comandament del cap feixista italià Arconovaldo Bonaccorsi. Tothom el conixerà com el *Comte Rossi*.

Dia 4

- Retirada de les tropes republicanes de Portocristo–Punta de n'Amer - Son Servera. Reembarcament.
- Forta repressió a Mallorca.

Dia 8

- Conferència d'Agustí Gutiérrez de les Juventudes Socialistas Unificadas on es tractaria la situació en la que es trobava Eivissa.

Dia 12

- Les forces esquerranes d'Eivissa assenyalaren que l'objectiu dels Comitès Mixtes era el de treballar per tal de normalitzar i transformar la realitat social. Demanaven col·laboració per restituir l'ordre econòmic. Amenaçaven amb judicis a tots aquells que amagassin falangistes.
- El Sindicat de la CNT de Ses Salines acordaren reprendre els treballs d'extracció de la sal a partir del dia 14 del mateix mes.

Dia 18

- El comandant militar Aurelio Díaz de Freijó passà a la reserva i va ser substituït per García Ruiz.

Dies 19-20

- Eivissa i Formentera foren ocupades pels falangistes i l'exèrcit de Mallorca amb l'ajuda dels italians.
- Els milicians republicans mataren a 93 persones preses al Castell d'Eivissa abans de partir de l'illa.

Dies 21-22

- Forta repressió a les Illes Pitiüses per part de les forces franquistes.

Octubre

- Repressions.
- Organització del suport al front peninsular des de Mallorca.

Novembre

- Ramon Franco va ser nomenat cap de la base aèria de les Balears a Palma.

Dia 5

- El governador civil, Mateu Torres i Bestard, ordenà que en un termini de 48 hores s'havien de posar en castellà tots els rètols i anuncis.

Dies 18-19

- Repressió a Menorca a Cala Figuera i al cementiri d'Es Castell.

Desembre

- Clausura de les publicacions *La Nostra Terra*, *l'Almanac de les Lletres* i el *Butlletí del Diccionari de la Llengua Catalana*.

Dia 23

- Marxà cap Itàlia el *Comte Rossi* i un important grup d'italians, a causa de les nombroses pressions internacionals.

1937

Gener

Dia 7

- Per ordre del marquès de Zayas realitzada a principis d'octubre de 1936 es va fundar el diari Falange, tot i que a partir del 25 d'abril es fusionà amb el diari La Almudaina.

Dia 9

- Francesc Bastarrece va ser nomenat cap de la Base Naval de les Balears.

Febrer

Dia 24

- Afusellament d'Emili Darder, Alexandre Jaume, Antoni Ques i Antoni Mateu, després del Consell de Guerra del 16 de febrer passat.

Març

Dia 25

- La Cambra de Comerç de Palma sol·licità a la Superioritat la concessió de Dipòsit Franc del port de Palma.

Abril

- Es publicà a Barcelona *El Obrero Balear*, que seria l'òrgan d'expressió de l'agrupació socialista de les Balears exiliat a Catalunya.

Dia 14

- Creada la base de submarins de Sóller amb l'ajut de l'exèrcit italià.

Dia 19

- Bona rebuda a Mallorca del Decret d'Unificació que suprimia els diversos partits polítics de la zona nacional.

Maig

Dia 20

- Bombardeig en el port de Palma que acabà amb l'enfonsament del vaixell italià *Barletta*.

Juny

Dia 1

- Apareix a Barcelona el butlletí *Mallorca Nova*, editat per Francesc de S. Aguiló i membres d'Esquerra Republicana Balear a l'exili.

Juliol

Dia 1

- En una carta a l'episcopat espanyol, el bisbe Miralles i el bisbe Perelló manifestaren el seu recolzament al nou règim.

Setembre

- Creació de la Junta d'Importació i d'Exportació de les Balears en un moment d'expansió industrial mallorquina, tot i la crisi salinera existent a Eivissa, per l'abastiment al front peninsular.

Dia 4

- Inauguració a Porto Cristo del monument A los héroes de Manacor, realitzat per Joan Serra i Femenias.

Octubre

- Realització d'una exposició a l'Ateneu dels artistes del grup literari-artístic Azul a favor d'Auxili Social.

Dia 27

- Josep Quint-Zaforteza va ser nomenat governador civil interí de les Balears.

Dia 31

- Celebració del 50è aniversari de la fundació del diari *La Almudaina*, fundat el mateix dia de l'any 1887.

Novembre

Dia 6

- Celebració d'un homenatge a l'aviació espanyola en la base aèria de Son Sant Joan, destacant la presència de nombroses autoritats municipals de Palma.

Dia 10

- S'aprovà l'execució del nou port de Palma davant la forta necessitat de la seva ampliació per la manca d'espai pels vaixells.

Dia 28

- Nombrosos ferits i desperfectes en un greu accident que hi hagué a Lluçmajor entre el tren i un autobús.

Desembre

Dia 4

- Inauguració a les Galeries Costa d'una exposició de Josep M. Vidal-Quadras, basat en una temàtica bèl·lica.

1938

Gener

- Mor Rosselló-Pòrcel en el sanatori de Brull. Deixeble de Carles Riba i amb forta influència de la Generació del 27, publicà nombrosos poemes en català i en castellà a la revista *Luz y Vida*, col·laborà amb la premsa mallorquina del moment, realitzà una Antologia de poetas mallorquines, publicà *Història de la soledat* en el 1932 i destacaren, a més, els seus poemes *Sonet marí* i *Turquia, Nous poemes* o *Quadern de sonets*, entre altres.

Dia 22

- Celebració en el passeig del Born de Palma d'un homenatge a la marina espanyola en el qual hi hagué una gran desfilada i la distribució de presents als mariners que desfilaren.

Febrer

- El periodista Pere Ferrer i Gibert va ser nomenat director de la revista falangista *Aquí estamos* fins l'agost de 1940.

Dia 3

- L'Ajuntament va establir com obligatori haver d'informar a les autoritats sobre la quantia de llegums conreades, indicant que en cas contrari serien acusats d'ocultació.

Dia 10

- El govern va desmentir oficialment que les esquadres angleses i franceses haguessin establert un cordó envoltant Mallorca.

Març

Dia 5

- El creuer *Baleares* va ser enfonsat a mitjanit en una batalla naval contra vaixells enemics en el cap de Pals.

Abril

Dia 5

- Un avió republicà va ser abatut a Eivissa després d'haver sobrevolat Mallorca durant els dies anteriors.

Maig

Dia 1

- Seguint les instruccions del Cap Nacional de Beneficència, la Germandat de Mallorca partí cap a València per ajudar socialment davant la greu situació que allà es vivia.

Dia 6

- Un decret episcopal ordenà l'inici de les reorganitzacions parroquials a través d'una nova demarcació territorial.

Dia 31

- Celebració d'un acte de solidaritat i confraternitat italo-hispana a Palma que es realitzà en el passeig de Sagrera i a l'avinguda Antoni Maura.
- Nombrosos avions republicans bombardejaren Palma causant nombrosos ferits i greus desperfectes.

Juny

Dia 10

- Celebració del Segon Centenari del Sagrat Cor de Jesús de Mallorca.

Dia 24

- El delegat de Seguretat Interior i d'Ordre Públic, Víctor Enseñat, ordenà la separació per sexes a les platges, a més d'imposar fortes limitacions, obligacions i prohibicions sobre l'ús dels banyadors.

Juliol

Dia 3

- Celebració d'un acte en memòria de la dotació del vaixell *Baleares* i en el que els hi fou atorgada la medalla militar col·lectiva.

Dia 17

- Inici de desfilades, misses i altres celebracions a Palma en commemoració a l'alçament militar.

Agost

Dia 12

- Visita al campament de les Organizaciones Juveniles de Magalluf del seu delegat provincial, Josep Maria Alfin Delgado.

Dia 23

- Inici de les festes en el Santuari de Cura amb la benedicció i la inauguració de la biblioteca i el museu lul·lià.

Setembre

Dia 22

- La banda de música Cónдор realitzà un concert en el passeig del Born de Palma a favor d'Auxili Social.

Octubre

Dia 28

- Mor Ramon Franco a causa d'un accident d'aviació quan pilotava un hidroavió «Cant Z-506» a prop de les costes de Mallorca.

Desembre

Dia 7

- Mercedes Sanz Bachiller, delegada d'Auxili Social, arriba a Palma d'inspecció a les delegacions de Mallorca.

1939

Gener

Dia 5

- Descobriment d'una làpida en honor de Primo de Rivera a la Gran Via de Palma.
- Segons l'ordre del 13 de setembre de 1936 s'establí que les corporacions locals passaven a tenir competència en la resolució dels expedients de depuració dels seus empleats i que havia de ser el govern general el que havia de tenir competències en les apel·lacions, recursos o queixes contra dites resolucions d'expedients.

Dia 28

- Després de la caiguda de Catalunya, González de Ubieta, comandant de la flota republicana, arribà a Menorca i va substituir a Brandaris, ascendit a general de brigada.

Febrer

Dia 7

- Fondejava al port de Maó el creuer britànic “Devonshire” amb l’objectiu d’aconseguir la rendició pacífica i el salconduit pel màxim nombre de republicans.

Dia 9

- Menorca es rendeix davant les tropes franquistes, deixant de ser l’únic reducte republicà de l’arxipèlag. Fugiren centenars de refugiats amb el “Devonshire” i per altres mitjans cap a França i Argèlia.
- Forta repressió a Menorca.

Març

Dia 10

- La Falange Espanyola Tradicionalista y de las JONS posà en coneixement a tots els seus afiliats que el dia següent s’havia de realitzar en l’església de Sant Francesc el funeral als màrtirs de la guerra.

Abril

Dia 1

- Després de la darrera notificació oficial es comunicà que la guerra es donà per finalitzada.

Dia 4

- Joan Rosselló Rosselló, jutge municipal suplent del jutjat núm. 2 de Palma firmà un edicte en el que citava als pares de criatures amb noms exòtics, extravagants o que no apareguessin en el calendari del Santoral Romà per iniciar la tramitació del seu canvi per un de més correcte.

Dia 20

- La imatge del Sant Crist de Manacor inicià una peregrinació a Porto Cristo com homenatge del poble a la figura santa que els havia protegit en els moments més difícils.

Maig

Dia 6

- Davant la difícil situació econòmica i per ordre del govern civil es va establir que només es podria menjar carn d'ovella, els dimarts i els dissabtes; carn de porc, els dimecres; i de vaca, els diumenges.

Dia 17

- Fins el 19 del mateix mes es varen celebrar desfilades i festes cívico-religioses a nombroses poblacions de Mallorca com a commemoració de la victòria de l'exèrcit nacional.

Dia 25

- 290 falangistes mallorquines partiren en el vaixell "Mallorca" cap a València per participar en la concentració de la Falange Femenina de Medina del Campo.

Juny

- Inauguració del monument dedicat a Mussolini a Marratxí, obra de l'italià Heros Giusti.

Dia 2

- Segons la Reglamentació del Treball, es notificà als propietaris de negocis de restauració que quedaven prohibides les propines pels treballadors, baix multa que podia oscil·lar entre les vint-i-cinc i les dues-centes cinquanta pessetes.

Dia 16

- Arriba a Palma el poeta i escriptor Josep Mª Pemán per a l'estrena al Teatre Principal de l'obra *La Santa Virreina*.

Juliol

- Apareix el diari *Baleares* sota la direcció de Pablo Saiz de Gralla i com a òrgan de la FET i de les JONS i com a resultat de la unió dels periòdics *El Día* i *Falange*.

Dia 2

- Arribaren a Palma, procedents de Barcelona, les forces del regiment d'infanteria de Palma núm. 36 després de passar dos anys lluitant en els fronts de Guadalajara i en les ofensives d'Aragó, de Catalunya, de Terol i en la de Conca.

Dia 14

- Les tropes d'artilleria de Mallorca organitzaren una concentració en el monestir de Lluc amb l'objectiu d'oferir la seva bandera a la Verge.

Dia 21

- Gabriel Riera Alemany va ser nomenat nou batle de Palma en substitució de Guillem Cirerol.

Agost

Dia 4

- Seguint el requeriment de Madrid i amb la presidència del senyor Vila Ramon, la Diputació Provincial de Balears acordà nomenar fill il·lustre de Balears al general Franco.

Dia 8

- Arriba a Palma el nou governador general, el general De Zúñiga, essent rebut per les primeres autoritats municipals.

Dia 17

- A causa de la manca d'aliments com a conseqüència de la guerra, la Delegació Provincial d'Abastaments de les Balears dictà la prohibició sobre la fabricació de formatge.

Dia 18

- Es notificà la detenció de 282 persones denunciades per contraban de tabac, alcohol, teixits i sacarina, entre altres productes.
- Es va establir per ordre de l'autoritat governativa la necessitat de proveir-se d'un document identificatori, quedant exemptes els menors de 16 anys acompanyats dels seus pares.

Setembre

Dia 13

- El cultiu de tabac a Mallorca es torna autoritzar després d'estar un temps prohibit a causa de les restriccions i de la necessitat de destinar les terres per a cultius més necessaris.

Dia 23

- Es declarà el lliure comerç de tomàtiques, cols i altres verdures i fruites, sense que quedessin subjectes a cap tipus d'intervenció.

Dia 26

- Davant la crisi de treball que hi hagué a les Balears, la comissaria de Policia avisà a tots els obrers de fora de les illes que havien d'anar a cercar a les seves famílies per ser embarcats immediatament cap a la Península.

Octubre

- Davant la situació econòmica del moment, alguns comerciants aprofitaren l'escassetat d'alguns articles que es trobaven dins les llistes del racionament per augmentar de manera abusiva el seu preu. D'aquesta manera, el diari *Balears* elaborà unes llistes amb els noms d'aquests comerciants per que fossin obligats a haver de pagar multes.

Dia 25

- El diari *Baleares* publicà en l'edició d'aquest dia un article contra l'ús del català a Mallorca.

Novembre

Dia 14

- Celebració del XXVè aniversari de l'arquebisbe Miralles com a bisbe de Mallorca.

Dia 30

- Foren rebuts a Palma amb honors militars les restes dels artillers mallorquins caiguts en el front de la Península.

Desembre

Dia 12

- Circular del governador Vázquez Ramos sobre l'obligatorietat de la utilització del castellà, amb l'exclusió d'altre idioma en pasquins, anuncis o publicacions de tota classe.

Dia 17

- Es derogà la prohibició sobre la producció de formatge a causa de l'escassetat de llet fresca en l'abastament públic.

Dia 19

- El Foment Pecuari i Inspeccions Municipals Veterinàries publicà les dades dels caps de ramaderia que hi havia a Mallorca. Amb un total de 415.112 caps, entre cavalls, bous, cabres, ovelles, porcs, etc.